

naše vezi

SEPTEMBER 2015 INTERNA IZDAJA, št. 64

ZDVI SLOVENIJE, Hacquetova 4, 1000 Ljubljana

Poštnina plačana pri pošti 1102

ZVEZA DRUŠTEV
CIVILNIH
INVALIDOV VOJN
SLOVENIJE

*Če prideš jeseni,
Se oglasi pri meni.
Gor do hrama bova šla,
Kjer vabi vrisk vinograda.*

Jure Murn

naše vezi

VSEBINA 64. ŠTEVILKE

aktualno

- 3 o živih žrtvah vojnega nasilja
3 na skupščini svetovne veteranske organizacije
5 čezmejna zdravstvena oskrba
7 višja denarna socialna pomoč za prostovoljce
8 iz zgodovine civ

v razmislek

- 9 parkiranje na prostorih za invalide

gradili so naša društva

- 10 jože brodar – dvi domžale

iz naših društev

- 10 mladi člani civ fotografirajo
11 prekmurci na izletu
12 na ogled arboretuma
12 mladi sodelujejo z društvi

predstavljamo člane

- 13 rafaël hočevar
13 vinko žnidaršič

naše zgodbe

- 14 moje tri invalidnosti
17 kako je nastal veliki jože

šport

- 18 športna tekmovanja zdcivs

obveščamo

Izdajanje glasila omogoča
Fundacija za financiranje
invalidskih in humanitarnih
organizacij Slovenije.

IZDAJATELJA:
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije in
Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije

UREDNIŠTVO:
ZDVI SLOVENIJE, Hacquetova 4,
1000 Ljubljana, tel.: 01 300 69 69

GLAVNA UREDNICA:
Aleksandra Kerin-Kovač

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA:
Vladimir Pegan, Bojan Černjak, Janez Štrbenc,
Zdravko Zore, Andreja Rožič

OBLIKOVANJE: Lupa design

TISK: ITAGRAF d.o.o.

Drage bralke in dragi bralci!

Potem ko smo preživeli peklenko poletje in smo skoraj ves september uživali v toplem indijanskem poletju, sem bila prepričana, da bomo v novo delovno obdobje po počitnicah stopili z dobrimi novicami. Saj veste, stanje naj bi se izboljševalo. Tako kažejo nekateri ekonomski kazalci. Gre na bolje. Baje. Če se spomnite, smo se v prejšnjem, junjskem uvodniku v povezavi z obletnicami, ki sta jih v širšem obdobju praznovali obe zvezi, spomnili na grozote vojn in vse hudo, kar prinašajo, in se tako mimogrede dotaknili tudi pojava prebežništva, begunstva pa tudi ekonomskega migranstva, s prepričanjem, da se bo tu končalo.

Žal ni tako. Dogodki, ki smo jim priča v septembru, ne dopuščajo ignorance. Valovi prebežnikov (ta izraz se uporablja kot najbolj nevtralen, saj je na pogled težko reči, kdo je begunec in kdo ekonomski migrant), ki so potem, ko smo od daleč spremljali dogajanja v Grčiji, zdaj pljusknili tudi v preostanek Evrope in tudi Slovenijo, nikogar ne morejo pustiti ravnodušnega.

Če za zdaj izpustim razloge, zaradi katerih se prebežniki premikajo proti severu, je treba izpostaviti še vse drugo, kar je ta pojav razgalil. Če je namreč Evropa pred meseci grdo gledala na ravnanje Grkov s prebežniki in vzklikala, kako so pri njih vsi dobrodošli (na primer Nemčija), je politična govorica zdaj, ko se približujejo temu cilju, nekako predrugačena. Zdaj je Evropa presenečena in nepripravljena. Države s prstom kažejo ena na drugo in se vzajemno obtožujejo kršenja pravil, nekorektnega ravnanja in ignorance. In če države v svoji nepripravljenosti zapirajo meje v prepričanju, da jim bo to dalo čas za organizacijo, ne čudi, da se v delu državljanov prebujata strah in nezaupanje, ki vsake toliko časa izbruhneta v grdem sovražnem govoru, ki ne pritiče človeškemu dostojanstvu in si ga ti ljudje zagotovo niso zaslužili.

Dejstvo je, da je za vsako državo težko, če jo preplavi množica ljudi, ki potrebuje nastanitev, hrano in drugo pomoč, ki ji zaradi preutrujenosti včasih popustijo živci in ni vedno pripravljena na sodelovanje. Pa vendar ne bi smeli nikoli pozabiti, da so to predvsem ljudje, ki jih je, vsaj večino, na negotovo pot pognal obup in izguba vsega, kar so kadarkoli imeli.

Pomislite, kaj bi Vas prisililo, da bi zapustili svoj dom. Ljudje smo navezani na svoje okolje in smo, samo da smo na varnem doma, pripravljene pretrpeti marsikatero tegobo in tragedijo. To pomeni, da bi nas v beg, z mogoče le eno torbo z najnujnejšim na rami, resnično pognala le huda, res huda beda, ali reševanje lastnih življenj in življenj naših bližnjih.

Le majhen del današnje populacije v Sloveniji ve, kako je, ko ti grozi smrt, ker si, kar pač si - napačne barve, napačne vere, napačne nacionalnosti, napačnega prepričanja, napačne etnične pripadnosti ... In le majhen del danes živečih Slovencev še zelo natančno ve, kako je, ko si pregnan. Tudi med Slovenci so namreč ljudje, ki so bili pregnanci. Večinoma niso pobegnili prostovoljno, ampak so jih okupatorji naložili na vlake in razselili. Ti ljudje natančno vedo, kako je, ko ti v tuji deželi nekdo pomaga, te potolaži in razblini strah. Vedo, kako hudo je razmišljati, kaj vse si pustil za seboj in se spraševati, ali boš sploh kdaj lahko spet normalno zaživel. Tudi vedo, kako je sanjati o domu in si želeli vrnitve.

Želela bi si, da bi se več ljudi spomnilo tega tragičnega dela slovenske polpretekle zgodovine in v sebi našlo več sočutja za te ljudi, ki si želijo le ... živeti.

Aleksandra K. Kovač
Urednica Naših vezi

O ŽIVIH ŽRTVAH VOJNEGA NASILJA

Ves čas trajanja samostojne države smo priča govoričenju in capljanju na mestu o spravi, glede krivic, ki so jih utrpeli pripadniki našega naroda zlasti v in v zvezi z 2. svetovno vojno.

Novejša zgodovina je že potrdila, da so bile vojne v 20. stoletju rezultat nakopičenih nasprotij in različnih ideologij, ki so nastajale dolgo pred njo in jih politika držav ni bila sposobna sproti razreševati na miren način.

Slovinci smo imeli v tistih časih še posebej otežen položaj, ker nismo imeli lastne države, ker nismo imeli lastne organiziranosti, ki bi nas poenotila v skupnem interesu za obstoj naroda, ohranitev lastnega ozemlja in dosego blaginje vseh in vsakega posameznega pripadnika. Tako so posamezniki ter manjše in večje skupine zapadle pod vpliv različnih tujih centrov, zlasti pa še ideologij, ki so ljudi razdvajale.

Spričo tega smo bili Slovenci pahnjeni v spopade po volji drugih. Zaradi napada na naše življenjske interese smo bili prisiljeni tudi sami napasti oziroma se braniti. Vendar zaradi pomanjkanja dovolj močne skupne organiziranosti in že omenjenih nakopičenih razlik, ta napad ni bil enoten in je prišlo tudi do notranjih spopadov.

Bistveno pri tem je, da so v vseh spopadih, ne glede na vzrok in namen krvaveli in bili žrtve ljudje, ki so umrli ali utrpeli telesne poškodbe, neposredno ali posredno oziroma naknadno. Vsem tem ljudem se je zgodila krivica.

Sprava ne more biti enkratno politično dejanje, pač pa moralna drža in moralen odnos vsakega posameznika in vseh skupaj, kot spoznanje, da so bile takratne žrtve dejansko »ljudje«, ki so bili žrtve takratnih razmer.

Spraviti pa se je treba tako z mrtvimi žrtvami kot s še živimi žrtvami. Tudi civilne žrtve vojn – civilni invalidi vojn smo v nekem smislu predmet sprave. Namreč spoznanje – priznanje, da smo tista skupina ljudi, ki doživljenjsko fizično nosimo na sebi ali v sebi najtežje posledice vojn; ne pa da se nas gleda kot neko »privilegirano« skupino, ki ji je treba po možnosti kaj odvzeti.

Z vojno povzročena škoda je naravni dolg, ki nikoli ne zastara, zato nam, civilnim invalidom vojn ni razumljiv odnos do vprašanja vojne odškodnine nasproti agresorjem na naše ozemlje in naš narod med 2. svetovno vojno.

V naši državi je danes splošno priznано, da so žrtve v času 2. svetovne vojne (na katerikoli strani že) pa tudi osamosvojitvene vojne, bodisi tisti, ki so umrli ali so bili žrtve na drug način, dejansko doprinesli k temu, da imamo Slovenci danes lastno državo in da lahko v veliki meri sami odločamo o svoji usodi. Pri tem pa se nikoli jasno ne sliši in govori, da smo tudi civilne žrtve – civilni invalidi vojn tisti, ki smo s svojo žrtvijo doprinesli in še doprinašamo k današnjim pozitivnim rezultatom v naši državi.

Adolf Videnšek

SLOVENSKA DELEGACIJA NA ZASEDANJU 28. GENERALNE SKUPŠČINE SVETOVNE VETERANSKE FEDERACIJE

Svetovna veteranska federacija je med 31. avgustom in 4. septembrom v Sopotu na Poljskem organizirala 28. generalno skupščino Svetovne veteranske federacije (v nadaljevanju SVF).

Pokroviteljstvo nad generalno skupščino je prevzel vladni Urad za vojne veterane in žrtve vojnega zatiranja pod vodstvom Jana Stanislaw Ciecchanowskega, ki je bil tudi osebno prisoten na otvoritveni svečanosti in kasnejšem sprejemu za vse delegate zasedanja.

Uradne otvoritve zasedanja se je udeležil tudi veleposlanik Slovenije na Poljskem Robert Krmelj, ki se je z velikim veseljem odzval povabilu organizatorjev. Obisk najvišjega predstavnika naše države je za našo delegacijo pomenil veliko čast in zadovoljstvo, saj do zdaj nismo bili deležni takšnega sprejema.

V uvodu je bila opravljena tudi žalna seja za umrlim nekdanjim predsednikom federacije Hamidom Ibrahimom. Na otvoritveni dan smo vsi delegati obiskali tudi Gdansk,

kjer smo pred spomenikom »Solidarnost« v spomin na stavko v ladjedelnici Gdansk leta 1980 položili vence. To smo storili tudi pred spomenikom padlim mornarjem v mestu Gdania. Posebna komemorativna slovesnost je bila polaganje venca na obzidju Westerplate, na katerega je nemška križarka izvršila napad 1. septembra 1939, in ki zaznamuje prvi oboroženi spopad med nemško in poljsko vojsko.

Na 28. generalni skupščini SVF smo Republiko Slovenijo zastopali Silva Črnugelj (ZZB za vrednote NOB), Božo Truden (Združenje SEVER), Mitja Jankovič (ZVVS) in Janez Podržaj (ZDVIS).

Generalni skupščini smo podali poročilo o delovanju veteranskih organizacij v Sloveniji v obdobju 2012-2015. Poročilo zajema delovanje veteranskih organizacij v obdobju med 27. zasedanjem Generalne skupščine SVF 2012 v Jordaniji in 28. zasedanjem SVF 2015 na Poljskem.

Kratek povzetek poročila:

Predstavljen je pravni položaj in pravice vojnih veteranov in žrtev vojne v RS ter zakonodaja, ki ureja njihov status in problematiko. Resorno Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je do leta 2014 skrbelo za vse kategorije vojnih veteranov in žrtev vojnega nasilja. S spremembo zakona o vojnih veteranih je v prvi polovici 2014 skrb za društva, ki delujejo v javnem interesu na področju vojnih veteranov, razen vojnih in civilnih invalidov vojn, prešla na Ministrstvo za obrambo, ki je pripravilo pravilnik o merilih za sofinanciranje društev in zvez vojnih veteranov in v letu 2015 tudi prvič odločalo o višini sredstev za sofinanciranje dejavnosti društev, ki delujejo v javnem interesu na področju vojnih veteranov.

Z zakoni so regulirane pravice vojnih veteranov, vojnih invalidov in žrtev vojnega nasilja na področju njihovega ekonomskega in socialnega položaja, kot tudi zagotavljanje pravic zdravstvenega zavarovanja. Do leta 2012 je bil njihov položaj usklajen s standardi, ki so bili sprejeti na zakonodajnih konferencah SVF-ja.

Žal je v letu 2012 prišlo do bistvenega zmanjšanja pravic vojnih veteranov in s tem posledično tudi do poslabšanja materialnega in socialnega položaja. Vlada RS je močno zaostрила pogoje za pridobitev pravic vojnih veteranov z zvišanjem starostne meje za 5 let in z določitvijo finančne meje za uveljavitev ugodnosti. Država je prenehala plačevati dodatno zdravstveno zavarovanje za vojne veterane, razen za socialno šibke veterane, ki prejema t.i. veteranski dodatek. Ta ukrep je prizadel več kot 80 odstotkov upravičencev. Prav tako je ukinjena možnost zdraviliškega in klimatskega zdravljenja, ugodnosti pri javnem prevozu in pogrebne pa so bile že do zdaj namenjene le ozkemu krogu vojnih veteranov (dobitniki najvišjih državnih odlikovanj in socialno šibki). Med številnimi varčevalnimi ukrepi je vlada predvidela tudi zmanjševanje pokojnin, predvsem tistih, za katere je država plačevala del prispevkov v pokojninsko blagajno po posebnih zakonih. Med temi pokojninami so s 1. julijem 2012 za 20 do 25

odstotkov znižali tudi pokojnine vojnim veteranom, vojnim invalidom in žrtvam vojnega nasilja iz obdobja 2. svetovne vojne in vojne za Slovenijo 1991. Ta ukrep je prizadel okoli 7000 upravičencev.

V zvezi z odvzetimi pravicami smo v veteranskih organizacijah v Sloveniji izvedli številne aktivnosti, kot so:

- neposredni pogovori na resornem ministrstvu,
- pogovori s poslanskimi skupinami in vlado,
- zbiranje podpisov podpore za vložitev zakonodajne pobude za spreminjanje zakonodaje za vračilo pravic (več kot 5.000 overjenih podpisov volivcev),
- pobuda ustavnemu sodišču za presojo nekaterih določil Zakona za uravnoteženje javnih financ, na podlagi katerih je bil nekaterim skupinam odvzet del pokojnin, kar jim je bistveno poslabšalo materialni položaj,
- udeležba na javnih protestih (vseslovenske vstaje, s katerimi smo izrazili podporo ljudem, ki so zahtevali spremembe na političnem področju. Udeleženci demonstracij so z velikim navdušenjem in spoštovanjem sprejeli udeležbo veteranov.

Po zamenjavi vlade marca 2013 je pritisk na veteranske organizacije prenehal, obnovil pa se je dialog z novo vlado. Upamo, da se bo v naslednjem obdobju lahko vsaj del odvzetih pravic vrnil.

V poročilu je bil predstavljen položaj in pravice vojnih invalidov in družin padlih v vojni za Slovenijo 1991, problematika vdov in otrok. Žal pa so se razmere tudi pri tej kategoriji upravičencev po letu 2010 močno poslabšale. Veteranske organizacije dopolnjujejo organizirano skrb države in skrbijo tudi za redna srečanja svojcev, vdov in njihovih otrok. Vsako leto zanje organizirajo tudi brezplačni zdravstveni vikend v termalnih zdraviliščih po Sloveniji.

Predstavljena je bila dejavnost in glavne naloge organizacij vojnih veteranov, invalidov in žrtev vojnega nasilja. Za izvajanje vseh aktivnosti so potrebna velika finančna sredstva. Pojavljajo se vse večje težave pri zagotavljanju le teh za izvajanje programov.

Delegati veteranskih organizacij iz RS so se leta 2013 udeležili konference SVF v Stockholmu na Švedskem in leta

2014 zasedanja evropskega komiteja SVF, ki je potekalo na Cetinju v Črni gori.

Veterani in žrtve vojnega nasilja vsako leto na skupni prireditvi zaznamujemo svetovni dan miru pri spomeniku braniteljem slovenske zemlje na Cerju, kjer je osrednja proslava.

Slovenska delegacija ZZB se je maja 2014 udeležila proslave ob 70-letnici izkrcanja zavezniških sil v Normandiji, maja 2015 pa proslave ob 70-letnici konca druge svetovne vojne v Moskvi. V letu 2014 so v ZVVS, v začetku 2015 pa še v ZZB NOBS podpisali dogovor o sodelovanju z Rusko zvezo veteranov.

Vse štiri slovenske veteranske organizacije članice SVF-ja zglede medsebojno sodelujemo, kar smo formalizirali z dogovorom, ki jasno opredeljuje razmerja, pravice in dolžnosti med članicami. Vse organizacije sodelujejo s podobnimi organizacijami v sosednjih državah in tudi širše na območju centralne in JV Evrope.

Na zasedanju je naša delegacija sodelovala pri obravnavi številnih poročil in resolucij. Najpomembnejša med njimi je bila, da se generalni sekretar SVF-ja po novem imenuje in ne voli. Ta resolucija je bila predlagana že na prejšnjem zasedanju, vendar takrat ni bila sprejeta.

Delegacija Slovenije je skupaj s predstavniki Črne Gore, Hrvaške in Srbije pripravila in predložila skupščini apel, ki glede na trenutne zaostrene mednarodne razmere po-

ziva k reševanju konfliktov na miren način in s političnim dialogom vseh vpletenih.

Na 28. generalni skupščini SVF-ja je bilo izvoljeno tudi novo vodstvo organizacije. Novi predsednik SVF je postal Dan Viggo Bergtun (Norveška), ki je dozdaj deloval podpredsednik. Za člane izvršnega odbora pa so bili izvoljeni: Tansri Mohd Anwar (namestnik predsednika, Malezija), Stanislaw Woznika (podpredsednik, Poljska), Alfred Fuller (podpredsednik, Kamerun), Chung-Yuan Kao (podpredsednik, Taivan), Geirhild Snidal-Engen (komite za ženske, Finska). Novi zakladnik je postala Inge Nede-gaard iz Danske.

Slovenska delegacija je za ITF Slovenija, Ustanovo za človekovo varnost s sedežem na Igu, prevzela priznanje SFV za opravljeno veliko delo za človekovo varnost, saj se ukvarja z razminiranjem minskih polj po končanih vojnah. Zadnja leta je delovala predvsem na ozemlju nekdanje Jugoslavije v Bosni in na Hrvaškem. Že na zasedanju 27. generalne skupščine leta 2012 v Jordaniji je slovenska delegacija podala predlog za to priznanje in sekretariat SFV-ja ga je na letošnjem zasedanju tej organizaciji tudi podelil. Ker na zasedanju skupščine ni bilo predstavnika ITF Slovenija, je naša delegacija prevzela njihovo priznanje in jim ga bo ob prvi priložnosti svečano izročila.

Janez Podržaj

KAKO NA ZDRAVSTVENO OBRAVNAVO V TUJINO

Čeprav je na začetku vpeljave možnosti zdravstvene obravnave v tujini veljalo prepričanje, da bo nova zakonodaja o uveljavljanju zdravstvenih storitev, ki so v Sloveniji pravica iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, prinesla zelo enostavno in odprto pot do zdravstvene obravnave v tujini, je realnost žal drugačna. Na začetku je bilo vse videti zelo optimistično. Pacienti smo si predstavljali, da nam bo sedaj odprta pot do vseh zdravstvenih posegov, pregledov in tudi storitev na primarni ravni. V resnici pa ni tako.

Specialistični pregled v tujini

Pravzaprav je še najlažje opraviti pregled pri specialistih. Če se odločimo za specialistični pregled, potrebujemo samo originalno napotnico, ki pa mora biti izdana, preden pacient opravi storitev. Težave običajno nastopijo pri plačilu stroškov. Pacient mora stroške plačati vnaprej, povrnjene pa jih nato dobi le v višini povprečne cene te storitve v Sloveniji. Dodaten izdatek so še potni stroški, ki jih mora pacient plačati sam. Večkrat je težava tudi nepoznavanje tujega jezika in tako težje sporazumevanje.

Kaj moramo storiti za povračilo stroškov za specialistični pregled?

Po opravljenem specialističnem ambulantnem zdravlje-

nju v tujini, zavarovana oseba poda vlogo za povračilo stroškov ambulantnega zdravljenja v tujini na pristojno območno enoto ZZS. Vlogi mora predložiti:

- originalno napotnico izbranega osebnega zdravnika ali napotnega zdravnika v Republiki Sloveniji, ki mora biti izdana pred uveljavitvijo storitve,
- drugo dokumentacijo v primerih, kadar zavarovana oseba specialistično ambulantno storitev lahko uveljavlja brez napotnice v javni zdravstveni mreži v Sloveniji,
- originalni račun in dokazilo o plačilu računa,
- ustrezno dokumentacijo o opravljenem zdravljenju in
- podatke o številki računa in organizaciji, pri kateri je odprt račun, na katerega se nakažejo stroški.

Povračilo denarja lahko pričakujemo v roku 30 dni po vložitvi vloge.

Pozor: v primeru odhoda na nespecialistične preglede do povračila potnih stroškov nismo upravičeni. Prav tako zavarovalnica ne vrača stroškov za spremljevalca.

Načrtovano zdravljenje v tujini

Že dozdaj so bolniki v določenih primerih lahko odhajali na zdravljenje v tujino, zavod za zdravstveno zavarovanje pa jim je stroške takšnega zdravljenja kril neposredno, ne da bi bilo bolnikom potrebno zalagati denar.

Kdaj smo do takega zdravljenja upravičeni?

1. Če so v Sloveniji izčrpane možnosti; s pregledom, preiskavo ali zdravljenjem v tujini pa je utemeljeno pričakovati ozdravitev, izboljšanje ali preprečitev nadaljnjega slabšanja zdravstvenega stanja.
2. Ob nerazumno dolgih čakalnih dobah; če je bolniku pri vpisu na čakalni seznam bila določena čakalna doba, ki presega najdaljšo dopustno čakalno dobo in v Sloveniji ni drugega izvajalca, ki ne presega najdaljše dopustne čakalne dobe. Ko čakalna doba, ki je bila določena, ni presežena, se ugotavlja, ali čakalna doba presega razumen čas.
3. Če storitve ni moč zagotoviti v zadostnem obsegu; takrat se zavarovani osebi lahko izjemoma odobri povračilo stroškov za zdravstvene storitve, opravljene v tujini, če teh storitev v Sloveniji ni mogoče zagotoviti v zadostnem obsegu.
4. Če storitve ni mogoče zagotoviti pravočasno; takrat se zavarovani osebi odobri zdravljenje, ki ji ga ob upoštevanju njenega trenutnega zdravstvenega stanja in razvoja bolezni ni mogoče nuditi v časovnem obdobju, ki je medicinsko utemeljeno.

Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZZS) krije zavarovani osebi stroške iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja. Morebitno razliko do polne vrednosti zdravstvenih storitev pa krije zdravstvena zavarovalnica, pri kateri ima oseba sklenjeno dopolnilno zdravstveno zavarovanje oziroma jo krije zavarovana oseba sama. V utemeljenih primerih obvezno zdravstveno zavarovanje krije tudi potne stroške in stroške nastanitve.

Vlogo za napotitev na zdravljenje v tujino lahko zavarovana oseba odda na katerikoli območni enoti oziroma izpostavi ZZS ali pa jo pošlje po pošti na naslov: ZZS, OE Ljubljana, Miklošičeva 24, 1507 Ljubljana.

Kadar je podana vloga za zdravljenje v tujini zaradi dolgih čakalnih dob v Sloveniji, je potrebno ugotoviti, ali je najdaljša dopustna čakalna doba za določeno storitev presežena in ali v Sloveniji ni drugega izvajalca, kjer ta ne bi bila presežena. V tem primeru se zavarovani osebi lahko odobri zdravljenje v državi članici Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora ali Švici.

Pred odobritvijo zdravljenja ZZS zaprosi kliniko ali inštitut za mnenje o predvidenem trajanju zdravljenja, zdravniškem pregledu ali preiskavi, potrebi po spremstvu, potrebi po vrsti prevoza in najbližji ustanovi, ki bi lahko zagotovila predlagano zdravljenje, pregled ali preiskavo v drugi državi, v kateri velja pravni red EU. Po pridobitvi mnenja pristojne klinike ali inštituta je celotna dokumentacija posredovana uradni osebi na ZZS, ki izda odločbo.

V primeru odobritve zdravljenja v tujini zaradi predolgih čakalnih dob ima pacient v skladu z evropsko zakonodajo tudi pravico do povrnitve potnih stroškov.

Če pa je pacient zdravljenje v tujini zaradi dolgih čakalnih dob že opravil in tudi plačal, lahko zahteva povračilo stroškov zdravljenja in takrat je postopek odobritve povračila teh stroškov enak.

Kdaj je potrebna predhodna odobritev ZZS-ja za povračilo stroškov zdravljenja v tujini?

Odobritev ZZS-ja je potrebna, ko gre za:

- bolnišnične storitve, ki vključujejo prenočitev,
- zdravstvene storitve, ki zahtevajo visoko specializirano medicinsko opremo (npr. hiperbarično komoro, napravo za slikanje z nuklearno magnetno resonanco, računalniško tomografijo ...).

Če v teh primerih soglasja ZZS-ja vnaprej ne dobite, tvegajte, da vam ZZS po opravljeni storitvi stroškov ne bo povrnil.

Kdaj predhodna odobritev ni potrebna?

Brez predhodne odobritve ima zavarovana oseba pravico do povračila stroškov v primerih:

- specialistično ambulantnih zdravstvenih storitev, in sicer na podlagi predhodno izdane napotnice zdravnika v Sloveniji,
- specialistično ambulantne zdravstvene storitve, ki jih uveljavljamo brez napotnice v mreži javne zdravstvene službe v Sloveniji,
- zdravila oziroma medicinskega pripomočka, na podlagi predhodno predpisanega recepta ali naročilnice zdravnika v Sloveniji.

Vlogo za povračilo stroškov podamo na pristojno območno enoto ZZS-ja. Vlogi moramo priložiti vse zahtevane dokumente.

Kdaj nismo upravičeni do povračila stroškov zdravstvenih storitev v tujini?

Zavarovana oseba ni upravičena do povračila stroškov zdravstvenih storitev v tujini, ko gre za:

- zdravstvene storitve v osnovni zdravstveni dejavnosti (storitve izbranega osebnega zdravnika, izbranega osebnega zobozdravnika, izbranega osebnega ginekologa ...).
- zdravstvene storitve na področju dolgotrajne oskrbe, vključno z neakutno bolnišnično obravnavo ter zdravljenjem in nego v socialnovarstvenih zavodih,
- zdravstvene storitve na področju pridobivanja in presaditve delov človeškega telesa,
- zdravstvene storitve na področju presejalnih programov (kot so denimo pri nas Dora, Zora ali Svit).

Nenačrtovano nujno zdravljenje

V tujini (državah Evropske unije in državah, s katerimi ima Slovenija sklenjen poseben sporazum – med njimi so denimo Makedonija, Bosna in Hercegovina, Srbija, Avstralija) pa smo vedno upravičeni do nujnih zdra-

vstvenih storitev. Nujno zdravljenje in nujna medicinska pomoč pomenita vse tiste zdravstvene storitve, ki jih ni mogoče odložiti, ne da bi bilo ogroženo življenje ali zdravje zavarovane osebe. Denimo, ko na poletnih počitnicah na Hrvaškem hudo zbolimo, ali ko si v tujini zlomimo nogo, tedaj imamo pravico do zdravstvenih storitev v javni mreži zdravstvenih ustanov, v denarnici pa moramo imeti evropsko zdravstveno kartico, ki nam jo na našo prošnjo pred odhodom v tujino za dobo enega leta izda ZZZS. V tem primeru posameznikom, ki potrebujejo nujno medicinsko pomoč v tujini, ni potrebno nič plačati ob obisku v bolnišnici ali zdravstveni ambulanti. Stroške zdravljenja država Slovenija krije neposredno.

Za vse ostale države sveta velja, da morajo zavarovane osebe same poravnati stroške za nujno zdravljenje in nujno medicinsko pomoč, nato pa jim ob vrnitvi na osnovi predložene dokumentacije ZZZS v upravičenih primerih te stroške povrne, in sicer v višini povprečne cene teh storitev v Sloveniji. Neprijetnostim v zvezi z neposrednimi plačili se zavarovane osebe lahko izognejo s sklenitvijo komercialnega zavarovanja in z medicinsko asistenco v tujini.

Kam po informacije?

Na Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenijo deluje enotna nacionalna kontaktna točka, kjer so vsak dan na voljo pojasnila.

**Nacionalna kontaktna točka
za čezmejno zdravstveno varstvo**
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
Miklošičeva cesta 24
1507 Ljubljana
e-pošta: kontakt@nkt-z.si
tel.: (00386) 01/30 77 222

Uradne ure:

Ponedeljek: 9.00 - 12.00 in 13.00 - 15.00

Torek: 9.00 - 12.00 in 13.00 - 15.00

Sreda: 9.00 - 12.00 in 13.00 - 16.00

Četrtek: 9.00 - 12.00 in 13.00 - 15.00

Petek: 9.00 - 13.00

Veliko informacij najdete tudi na spletni strani: www.nkt-z.si

Vir:

Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. www.zzzs.si

Duša Hlade Zore

VIŠJA DENARNA SOCIALNA POMOČ ZA PROSTOVOLJCE V NAŠIH DRUŠTVIH

Spremembami socialne zakonodaje imajo prejemniki denarne socialne pomoči lahko za 75 evrov višjo pomoč, če so hkrati tudi prostovoljci v naših društvih. Pogoji je, da delo opravljajo v naših društvih in imajo sklenjen ustrezen dogovor o opravljanju prostovoljnega dela.

Že s 1. septembrom 2014 se je pričela uporabljati novela Zakona o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre-C), ki je na novo uredila tudi položaj prejemnikov denarne socialne pomoči, ki so prostovoljci. Že po prej veljavnem zakonu je veljalo, da je višina denarne socialne pomoči odvisna od več okoliščin: ali gre za samsko osebo, ali ima oseba otroke, ali je zmožna za delo in podobno. Ena od okoliščin, ki vpliva na višino denarne socialne pomoči, je tudi ta, ali je oseba delovno aktivna. V kolikor opravlja kakšno delovno aktivnost, ki prispeva k njeni delovni (in socialni) vključenosti, je denarna socialna pomoč višja. V tem primeru namreč oseba dobi še ti. dodatek za delovno aktivnost, ki je sicer del denarne socialne pomoči. Tudi prostovoljno delo je delovna aktivnost!

Po novem velja, da se kot delovno aktivna oseba šteje tudi tisti prejemnik denarne socialne pomoči, ki ima sklenjen pisni dogovor o opravljanju prostovoljnega dela po Zakonu o prostovoljstvu.

Zakon o prostovoljstvu - ZProst ureja dogovor o opravljanju prostovoljskega dela za primere opravljanja ti. organiziranega prostovoljstva (16. - 22. člen ZProst). Za organizirano prostovoljstvo velja, da se izvaja v okviru prostovoljskih organizacij in najmanj 24 ur letno (7. člen ZProst). To torej pomeni, da se višje denarne socialne pomoči lahko nadejajo tisti njeni prejemniki, ki so hkrati prostovoljci v nevladni organizaciji - naših društvih, ki imajo položaj prostovoljske organizacije, in ki so se z njo dogovorili, da bodo opravili vsaj 24 ur prostovoljskega dela letno.

Na podlagi ZProst takšen dogovor ni nujno sklenjen v pisni obliki, razen v nekaterih primerih (če to npr. zahteva prostovoljec, če prostovoljno delo traja več kot 20 ur tedensko itd.). Ne glede na to pa dogovor mora biti sklenjen v pisni obliki, če bi prostovoljec iz tega naslova želel imeti višjo denarno socialno pomoč, saj lahko zgolj tako dokaže, da opravlja prostovoljsko delo in da je delovno aktiven.

Za potrebe odmere (višje) denarne socialne pomoči se ne glede na dejansko število ur šteje, da je takšen prostovoljec delovno aktiven v obsegu od 60 do 128 ur mesečno. Dogovor o prostovoljskem delu, ki je usklajen z ZProst ter z aktualno davčno zakonodajo, si lahko naša društva oziroma prostovoljci brezplačno izdelajo tudi v spletni

aplikaciji ePravnik, pri čemer je potrebno izbrati dogovor, ki je namenjen prostovoljskim organizacijam.

Prostovoljska organizacija - naše društvo je tista nevladna organizacija, pri kateri poteka prostovoljsko delo ali sama zagotavlja in usposablja prostovoljce za delo drugje in je vpisana v vpisnik prostovoljskih organizacij pri AJPES.

Osebe - člani naših društev, ki bodo na novo zaprosili za denarno socialno pomoč in so hkrati tudi prostovoljci v prostovoljskih organizacijah - naših društvih, lahko tako vlogi za denarno socialno pomoč priložijo tudi kopijo dogovora o opravljanju prostovoljskega dela, s čimer se jim denarna socialna pomoč poveča.

Osebe - člani naših društev, ki že prejemajo denarno socialno pomoč, imajo od septembra 2014 dalje pravico do višje pomoči, v kolikor svojemu centru za socialno

delo sporočijo, da pri prostovoljski organizaciji opravljajo prostovoljsko delo in so torej delovno aktivni. To lahko storijo preko obrazca za sporočanje sprememb glede uveljavljanja pravic iz javnih sredstev. Izpolniti je potrebno rubriko »sporočam naslednje spremembe«, ki se nahaja na prvi strani obrazca in vlogi priložiti kopijo omenjenega dogovora o opravljanju prostovoljskega dela.

Prejemnik denarne socialne pomoči, ki je samska oseba in ki je hkrati tudi prostovoljec, bo zaradi tega prejel za 75,37 evrov višjo denarno socialno pomoč. Če denarno socialno pomoč prejema par in sta oba prostovoljca, se njuna skupna denarna socialna pomoč zaradi tega poveča za 113,06 evrov.

Vir: UL RS

Zdravko Zore

INTERPELACIJA POSLANCA BOGOMILA VIŽINTINA V LJUDSKI SKUPŠČINI LR SLOVENIJE LETA 1951 - CIVILNE VOJNE ŽRTVE

Virtualni digitalni knjižnici Slovenije (dLib.si) je bila leta 2014 objavljena študija »Prva svetovna vojna in civilni vojni poškodovanci (invalidi)«, v kateri je predstavljena zakonska zaščita civilnih vojnih invalidov od leta 1917 dalje, ko so sprejeli prvi zakon in z njim zaščitili civilne poškodovance ter družine, ki so ostale za padlimi civilisti. Zakonsko zaščito civilnih vojnih invalidov so po koncu prve svetovne vojne združili v en zakon, skupaj z vojnimi invalidi. Tako so ravnale tudi nekatere druge države, med njimi tudi Italija, kjer so taka zakonska določila veljala tudi po drugi svetovni vojni. Civilni invalidi vojne, ki so živeli v coni A, so tudi po koncu druge svetovne vojne med drugim prejeli invalidnino in tako bili zakonsko zaščiteni. Na področju naše države pa je veliko civilnih invalidov vojne, skupaj številnimi vojnimi invalidi, leta 1929, ko je bil sprejet nov invalidski zakon, izgubilo zakonsko zaščito. Tudi po koncu druge svetovne vojne civilni invalidi vojne v zakonu o vojnih invalidih (25. maj 1946) niso bili zakonsko zaščiteni. Civilni invalidi vojne iz dela cone A, ki je pripadel Jugoslaviji, so leta 1947 ostali brez zakonske zaščite, brez invalidnin.

INTERPELACIJA

Na spletni strani Sistory: Zgodovina Slovenije (<http://www.sistory.si/>) so dostopni Stenografski zapiski Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije. Pri brskanju po zapisnikih je bilo med drugim odkrito, da je poslanec Bogomil Vižintin, 6. decembra 1951 vložil interpelacijo zaradi nerešenega invalidskega in oskrb-

nega vprašanja na področju osvobodene in priključene Primorske. V prvi točki sprašuje:

1. Kako in kdaj se namerava rešiti vprašanje onih invalidov, ki so se ponesrečili pri delu ali na kateri koli drugi način z vojnimi strelivom, in to po prvi svetovni vojni, med drugo in po drugi svetovni vojni. Teh invalidov je samo v goriškem okraju približno 190 in od teh 8 z nad 80% invalidnosti. To vprašanje se nanasa tudi na druge kraje Primorske.
Invalidi pod gornjo točko, to je iz dobe po prvi svetovni vojni, so prejeli od italijanskih oblasti invalidnino po stopnji invalidnosti, po zakonu o vojaških invalidih. Invalidi iz druge svetovne vojne, kakor tudi oni, ki so se z vojnimi strelivom ponesrečili po drugi svetovni vojni, so prejeli invalidnino od Zavezniške vojaške uprave v takratni coni A.

V drugih točkah je izpostavil še nerešena vprašanja invalidov iz španske državljanske vojne (dva invalida), abesinske vojne in drugih bojišč (okrog 180 invalidov) in oskrbe družin padlih sinov, vojnih vdov in otrok (skupaj 430 primerov v goriškem okraju).

Odgovor na Interpelacijo so poslanci poslušali na seji skupščine 14. decembra 1951. Na interpelacijo je odgovarjal Jože Potrč, takratni predsednik Sveta za ljudsko zdravstvo in socialno politiko vlade LRS. V prvem delu odgovora je pojasnil podpiranje civilnih vojnih žrtev in sicer:

Med civilne vojne žrtve štejemo:

1. civilne osebe, ki so bile ranjene, poškodovane ali pohabljene ob vojnih operacijah ali od eksplozij vojaškega razstreliva in drugih vojnih dejanj in

2. civilne osebe, ki so se ponesrečile oziroma poškodovale ali pohabile za časa dveh svetovnih vojn ali pa tudi po vojnah v mirni dobi pri eksplozijah vojnega materiala, municije, bomb in podobno, bodisi da so po naključju zatele ali naletele na ta material ali pa pri odstranjevanju takega materiala po lastni iniciativi.

Te žrtve oziroma njih rodbine ne uživajo zaščite po zakonu o vojaških vojnih invalidih FLRJ, ampak prejemajo, če so siromašne in neposkrbljene, podporo okrajnih ali krajevnih ljudskih odborov iz sredstev splošnega socialnega skrbstva. To velja za vse slične vojne žrtve. Italijanski zakon o vojaških vojnih invalidih pa jim je dajal zaščito in so te žrtve ali njih rodbine prejemale od Italije sicer menekostno, a vendar redno mesečno invalidnino in to do priključitve k Jugoslaviji.

V nadaljevanju je pojasnil, da vprašanja zaščite civilnih vojnih žrtev iz področja Slovenske Primorske ni mogoče rešiti ločeno, kajti v vsej FLRJ je ogromno žrtev iz narodnoosvobodilne borbe, ki so prav tako navezane na podporo iz sredstev splošnega socialnega skrbstva ljudskih odborov. Zaključil je z obljubo, da se bo to vprašanje za Slovensko Primorsko skušalo rešiti že v začetku leta 1952.

Civilne vojne žrtve s 100-odstotno invalidnostjo pa so prve zakonske zaščite pridobile šele leta 1968, drugi pa še kasneje.

Viri:

Stenografski zapiski Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije.

Izdano leta 1952, str. 188 - 189 in str. 213 - 214

Šalehar, Andrej. Prva svetovna vojna in civilni vojni poškodovanci (invalidi), 2014, 46 strani.

(<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NSZ01VWU>)

Andrej Šalehar

naše vezi v razmislek

PARKIRANJE NA PARKIRNEM MESTU OZNAČENEM ZA INVALIDE

Slovenska zakonodaja prepoveduje parkiranje na krajih, ki so navedena v Zakonu o pravilih cestnega prometa. Med njimi je tudi določba, ki prepoveduje parkiranje na parkirnem mestu označenem za invalide.

V množici avtomobilov na (pre)zasedenih parkiriščih je pogosto, da se vozniki želijo pripeljati čim bližje vhodu objekta oziroma kraju, na katerega so namenjeni. Zagnano iščejo prostor, ki bi jim omogočil najhitrejši dostop do zelene lokacije. Skoraj gotovo je, da bodo parkirišča blizu vhodov v nakupovalne centre, zdravstvene ustanove, upravne enote ali v mestnih središčih vedno zasedena. Pa vseeno poskušajo.

Poznamo tri vrste voznikov. Prvi bodo popustili, z mislijo "saj ni prostega parkirnega mesta v bližini zelene lokacije" in bodo parkirali nekoliko dalje. Drugi bodo o možnosti premislili, nastala bo dilema. Spet tretji pa bodo brez pomisleka zapeljali tudi na parkirno mesto, ki je označeno za invalide.

Kaj slovenska zakonodaja določa v zvezi z nepravilnim parkiranjem na mestu označenem za invalide in kakšne so sankcije?

Vsako vozilo, ki je parkirano na označenem parkirnem mestu za invalida, mora biti označeno z veljavno Evropsko parkirno karto. Evropsko parkirno karto sme poleg upravičenca uporabljati spremljevalec, ki vozi in spremlja človeka, ki je imetnik Evropske parkirne karte in sam ne vozi motornega vozila.

V kolikor vozilo ni opremljeno z Evropsko parkirno karto, ker voznik oziroma njegov spremljevalec do nje nista upravičena, pomeni, da oseba, ki je avtomobil parkirala na označenem prostoru za invalide, krši pravni red, natančneje Zakon o pravilih cestnega prometa (v nadaljevanju ZPCP).

Ustavljanje in parkiranje sta po četrtem odstavku 65. člena ZPCP prepovedana v 22 primerih.

V 17. točki omenjenega člena je natančno določeno, da je prepovedano ustaviti in parkirati na označenem parkirnem prostoru za invalide.

Voznika se za tak prekršek kaznuje z globo 80 eurov.

Iz prepovedi so izvzeti tisti, ki jih zakon dosledno našteje v 66. členu (npr. osebe z multiplo sklerozo, osebe z mišičnimi in živčno-mišičnimi obolenji z ocenjeno najmanj 30-odstotno telesno okvaro, težko duševno prizade osebe, ki jim je zaradi tega priznana invalidnost; ...).

Zdravko Zore

**Spoštovane članice in člani društev
vojnih invalidov in civilnih invalidov
vojn,**

*Vabimo vas k sodelovanju. Zapišite
vaše misli, pesmi, zgodbe, opišite
dogodke, ki ste jih doživeli in so vas
razveselili ali tudi razžalostili. Pokriti-
zirajte, če vas kaj moti in izrazite svoje
mnenje.*

*Vaše prispevke bomo z veseljem objavili
v Naših vezeh.*

Uredništvo Naših vezi

JOŽE BRODAR – 20 LET VODSTVA DVI DOMŽALE

Jože Brodar se je rodil leta 1935 na majhni kmetiji v vasi Vrhpolje pri Moravčah. Po osnovni šoli se je izobraževal na Industrijski šoli i se izučil za mizarja. Invalid je postal leta 1957, ko se je ponesrečil na padalskih vojaških vajah pri Đerdapu, na katerih je sodeloval kot član vojaške padalske enote. Zaradi poškodbe ni mogel opravljati svojega osnovnega poklica, zato je nadaljeval šolanje in končal še kmetijsko srednjo šolo. Zdaj je že vrsto let upokojen.

Jože Brodar že 20 let opravlja funkcijo predsednika Društva vojnih invalidov Domžale. Je zelo aktiven predsednik, ki skupaj s člani izvršnega odbora skrbi, da delo v društvu poteka nemoteno in članom zagotavlja vse, kar se od društva pričakuje. Tako se društvo pod njegovim vodstvom redno udeležuje srečanj vojnih invalidov, spominskih slovesnosti, ki jih organizirajo društva vojnih invalidov in sorodna društva ter redno obiskuje člane, ki zaradi zdrav-

Predsednik DVI Domžale je letos praznoval jubilej, dopolnil je 80 let starosti. Foto: Vida Rosulnik.

stvenih razlogov bivajo v domovih za ostarele, ali pa se več ne morejo udeleževati aktivnosti v društvu.

Jože Novak, A. K. K.

naše vezi iz naših društev

SPOZNAVANJE S FOTOGRAFIJO ZA MLADE CIVILNE INVALIDE VOJN

Napredek družbe je povezan tudi s tem, koliko enakih možnosti za uspeh v življenju imajo vsi ljudje, ki ji pripadajo, torej tudi invalidi. Ne mislimo samo na strpnost do njih, temveč tudi na medsebojno solidarnost. Smo dovolj strpni do drugačnosti, smo solidarni? Ali znamo torej poskrbeti, da bodo imeli enake možnosti in kakovostno življenje tudi ljudje, ki so se zaradi svojih telesnih okvar znašli v deprivilegiranim družbenem ali eksistencialnem položaju?

Čeprav je bilo v tej smeri že veliko narejenega, se moramo zavedati, da to ni dovolj. Vprašanje invalidov mora zdaj in v prihodnje ostajati v središču naše pozornosti.

Fotografija velja za enega najbolj demokratičnih medijev. Čeprav je prva fotografija nastala že davnega leta 1827, pa smo v zadnjih desetletjih z razvojem novih tehnologij in novih medijev priča pravi eksploziji fotografiranja. Fotografija je zavzela velik del spleta, tiska, oglaševanja, medsebojne komunikacije in življenja nasploh. Zaradi svoje dostopnosti, priročnosti in uporabnosti postaja fotografska dejavnost še posebej zanimiva tudi invalidom. Fotoaparati so vedno bolj poceni, zmogljivi in za njihovo upravljanje ne potrebujemo niti veliko znanja, niti fizične moči ali spretnosti. Fotografska dejavnost nam lahko postane način ustvarjanja, izražanja, komunikacije, promocije, dokumentiranja, zabave, druženja, obdelave z računalnikom in še

bi lahko naštevati.

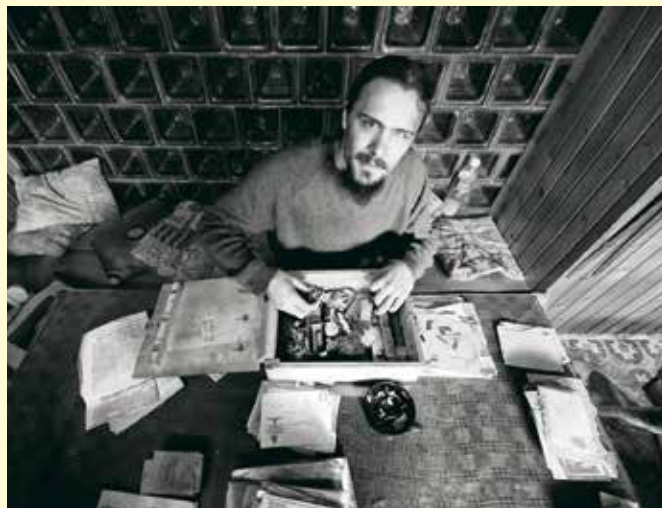
Fotografija še posebej invalidom ponuja priložnost in pomoč za zmanjševanje težav, kompenzacijo primanjkljajev, razvoj potencialov in višjo kakovost življenja. Skozi fotografijo lažje doživijo uspeh in potrditev ter si izboljšajo samopodobo in občutek lastne vrednosti. Nekateri celo zmorejo svojo izkušnjo invalidnosti s pomočjo fotografij izraziti na prav poseben način. Z njimi v družbi opozarjajo na predsodke, nestrpnost in krivice, ki jih doživljajo šibkejši ali pričujejo o uspehih pri premagovanju težav.

V Zvezi društev civilnih invalidov vojn Slovenije smo izvedli projekt, s katerim smo poskušali našim mladim članom fotografsko dejavnost predstaviti, približati in jih opremiti z osnovnim znanjem s tega področja. Projekt je vodil Matej Peljhan, civilni invalid vojn, ki je za svoje fotografije prejel že številne mednarodne nagrade, svoja dela pa predstavil na 11 samostojnih razstavah in v knjižni monografiji. Poleg tega ima tudi pedagoško znanje in izkušnje pri izvajanju prilagojenih fotografskih tečajev namenjenih prav invalidom.

Za začetek smo v okviru delavnic za naše mlade civilne

invalidne vojn, organiziranih v Zrečah, izvedli predavanje o fotografiji, nato pa tiste, ki so izrazili interes, obiskali še na domu. V okviru obiskov smo jim na praktičen način predstavili in razložili osnovne fotografske pojme v zvezi z delovanjem fotoaparata, likovno kompozicijo, pravili in nasveti, ki veljajo za posamezno fotografsko zvrst. Skupaj so naredili nekaj fotografij in razpravljali o uporabnosti fotografije ter možnostih, ki jim jih fotografija ponuja v njihovem življenju.

**Matej Peljhan,
Andreja Rožič**

ČLANI DVI POMURJA NA IZLET PO PRELEPI SLOVENIJI

Tudi letošnji izlet nas je popeljal po naši prelepi Sloveniji in tudi tokrat smo si poleg naravnih lepot ogledali tudi kraje in obeležja, ki so povezani z našo zgodovino.

Naša pot je potekala po obronkih Triglavskega narodnega parka. Po postanku v Kranjski Gori smo se odpravili do mejnega prehoda Rateče in se preko Italije peljali do mejnega prehoda Predil.

V Bovcu smo si ogledali trdnjavo Kluže in zanimivo predstavo z vojaki, oblečenimi v stare uniforme iz 1. svetovne vojne. Na tem področju je vojna globoko zarezala v pokrajino in življenje ob Soči in Bovški kotlini.

Sledila je vožnja do Tolminskega Korita in Mosta na Soči, po dolgem dnevu pa smo se zadovoljni vrnili domov.

DVI Pomurje

NA IZLET V ARBORETUM IN NA JAMARSKI DOM NAD GORJUŠO

Člani društva CIV Gorenjske smo se v začetku septembra odpravili na prvo »podopustniško« pohajkovanje po naši lepi deželi Sloveniji.

Tokrat smo se odpravili v Arboretum Volčji Potok, ki je 80 hektarov velik javni park. Prostran krajinsko oblikovan park s peščenimi potmi ponuja možnosti dolgih sprehodov in sproščujočega počitka v miru in zelenju. Nekateri člani so se po lepotah parka sprehodili in se prijetno naužili svežega zraka, za druge pa smo organizirali vlak, ki nas je popeljal skozi park. Park je največji botanični park v Sloveniji in je primerljiv z najbolj znanimi botaničnimi parki sveta. Vsako leto ga spomladi obiščejo obiskovalci iz vse Evrope. Takrat v njem cveti na tisoče pomladnih cvetlic, ki očarajo vsakega sprehalca. Arboretum je bil leta 1999 razglašen za kulturni spomenik najvišjega pomena. Park je za obisk zanimiv v vseh letnih časih.

Iz parka smo se odpravili na bližnji Jamarski dom nad Gorjušo, katerega okolica je polna znamenitosti, kot so grad Krumperk, pa konjerejski center Krumperk s prelepimi konji, ki so nas spremljali na pešpoti na Jamarski dom.

Za turiste je zanimiva bližnja Železna jama, v Jamarskem domu na Gorjuši pa so člani Društva za raziskovanje jam Simon Robič iz Domžal uredili zbirko kamnin in fosilov, zbirko paleontoloških najdb ter zbirke naravoslovca in jamarja Simona Robiča.

Prvi znani lastnik krumperškega gradu je bil Hercules Kreutberger. Po njem je grad dobil ime Krumperk. Stoji na prijaznem hribčku na južni strani Doba. Sezidali so ga gospodje Koprivniški, ki so zapustili prvotni grad na Konfinu. Valvasor poroča, da se je prvotno imenoval Turen pod Krumperkom.

Na Krumperku je bila med drugim rojena mati Janeza Vajkarda Valvasorja. Na tem gradu je živel tudi vitez Adam Ravbar, narodni junak.

Ob okusnem kosilu, ki ga je pripravilo prijazno osebje Jamarskega doma in ob sproščenem vzdušju je naše druženje prehitro minilo. Druženje članov je bilo prijetno doživetje, ki ga bomo prav zagotovo še ponovili. Zato dragi člani, naslednjič vas pričakujemo še v večjem številu.

Vida Doles

SODELOVANJE MLADIH V DRUŠTVIH VOJNIH INVALIDOV

V društvih vojnih invalidov pri izvajanju in realizaciji posebnih socialnih programov sodeluje tudi veliko mladih ljudi.

Z Društvom vojnih invalidov Gorenjske, Kranj tako že vrsto let sodeluje Maja Bobnar - Majči. Tako vojnim invalidom z igranjem harmonike popestri marsikatero prireditev, da je vzdušje še bolj prešerno. Majči je nazadnje tudi odlično vodila zadnje srečanje vojnih invalidov v Kopru, 23. maja 2015. Po koncu vodenja prireditve je prijela za harmoniko in zaigrala, da je veliko vojnih invalidov kar zaplesalo.

Majči je prava virtuoziinja na harmoniki. Pred harmoniko je uspešno končala šolo za klaviature, nato pa poprijela za »meh« in začela nastopati. Tako pogosto nastopa sama ali z različnimi glasbenimi skupinami, kot gostja. Velikokrat smo jo lahko videli s skupino Čuki, še prej pa je dolgo sodelovala z Rok'n bandom. Doma pa za svoje veselje rada sede tudi za bobne. Poleg glasbe sta vodenje raznih prireditev in delo na televiziji še dve dejavnosti, pri katerih Majči zelo uživa.

Maja je nazadnje vodila program na srečanju vojnih invalidov v Kopru.

V. P.

80 LET PREMAGOVANJA TEŽAV IN OPTIMIZMA RAFAELA HOČEVARJA

Rafko Hočevar, mirnodobni vojaški invalid iz Znojil pri Krki je 17. avgusta praznoval svoj življenjski jubilej. Kot jubilaranta smo ga predstavniki Območnega društva vojnih invalidov Grosuplje prav na ta dan obiskali na domu. Na kratko nam je opisal svojo življenjsko zgodbo.

Rodil se je leta 1935, torej natanko pred 80 leti kot šesti po vrsti v številni družini z 11 otroki v Stavči vasi, ne daleč od Žužemberka. Po končani osnovni šoli se je na Dvoru pri Žužemberku izučil za krojača. Na služenje vojaškega roka je bil poslan v Požarevac. Čeprav je bil šibkejši postave, je bil razporejen v artilerijo, kjer se je izpopolnjeval v topniških veščinah. Naključje je hotelo, da je pri premikanju in nameščanju lafet začutil strašne bolečine v vratnem delu hrbtenice in v eni roki. Javil se je na pregled k zdravniku in prva ugotovitev je bila, da se je malo pretegnil in bodo bolečine kmalu prenehale. Ker se mu stanje nikakor ni izboljšalo, je spet poiskal zdravniško pomoč. Zdravniki so ugotovili, da je poškodba mnogo hujša, kot je izgledalo na začetku, zato so ga napotili na zdravljenje na Vojno medicinsko akademijo v Beograd. Tam so ugotovili, da gre za hudo poškodbo hrbtne snopi. Od poškodbe, brez ustrezne zdravniške pomoči je preteklo že preveč časa, da bi bila poškodba ozdravljiva. Po večmesečni terapiji se mu je stanje zelo počasi le delno izboljšalo. Kot nesposoben za vojaško službo s 60-odstotno invalidnostjo, je bil odpuščen iz vojske.

Kljub invalidnosti je iskal sebi primerno, seveda slabše plačano zaposlitev. Dobil jo je v Modnih oblačilih, pozneje preimenovanih v Kroj, v obratu Šivalnica na Krki. V vasi

Znojile pri Krki si je medtem ustvaril družino. Z leti se mu je zdravstveno stanje slabšalo, funkcije obeh rok so odpovedale do te mere, da ni mogel več opravljati dela. Pojavile so se velike težave pri oblačenju, obujanju in osebni higieni. Leta 1972 je bil pri sedemintridesetih letih invalidsko upokojen.

Kljub očitni invalidnosti, do katere je prišlo na služenju vojaškega roka, ni bil deležen ustrezne poklicne rehabilitacije, s katero bi se mu lahko bistveno izboljšala kakovost življenja. Celo vlogo za ponovno oceno invalidnosti so mu na komisiji zavrnil z obrazložitvijo, da je bila že predhodna ocena dokončna, kljub temu, da se mu je stanje od takrat bistveno poslabšalo.

Kot ponižen in ubogljiv državljan se je pač sprijaznil s svojo usodo. Dneve preživlja ob pomoči svoje družine, predvsem žene, ki mu že vseskozi pomaga pri premagovanju težav, ki so posledica njegove invalidnosti. Po svoje srečen, poln optimizma in veselja do življenja je v krogu svoje družine, žene, otrok, sedmih vnukov in dveh pravnukov pred kratkim praznoval 80 let.

Pojavlja pa se skrb za prihodnost. Skrbi ga, kako bo, če bo moral v dom za starostnike, saj njegovi prejemki, invalidnina in pokojnina skupaj, ne bodo zadostovali za kritje oskrbnine v domu.

S prijetno toplino v srcu smo se poslovili od njega in mu zaželeli še mnogo zdravja in čim boljšega počutja v krogu družine. Počutili smo se bogatejši za doživetje srečanja s človekom, ki je v življenju izkusil krutost in tegobe časa, v katerem živimo.

Janez Podržaj

VISOK, OKROGEL JUBILEJ VINKA ŽNIDARŠIČA IZ DVI NOTRANJSKE

Vinko Žnidaršič se je rodil 10. junija 1925 v vasi Viševak v Loški dolini in je letos praznoval 90. rojstni dan.

Kot mlad fant je leta 1942 začel sodelovati s partizani, sprva kot kurir, poleti 1943 pa se je priključil brigadi Mirka Bračića. Ta se je pozneje preimenovala v XIV. divizijo, ki je krenila na legendarni pohod čez hrvaško Zagorje na Štajersko. Vinko je bil med patroljo ob napadu ustašev ranjen v kolk. V bolnišnici je ostal šest mesecev, brigada pa je brez njega nadaljevala pot. Po prihodu iz bolnišnice je bil priključen X. korpusu v kraju Čazma. Konec vojne je dočakal v Zagrebu, od koder se je vrnil domov na Notranjsko in si ustvaril družino. Ranjeni kolk so mu znova operirali po dvajsetih letih in iz njega vzeli dve krogli.

Po končani vojni se je zaposlil pri gradbenem podjetju, kjer je drobil kamen v gramoz za gradnjo cest. Pozneje se

je zaposlil kot šofer pri transportnem podjetju za prevoz hlodovine GAP-Postojna. Večino svoje delovne dobe je preživel v lesnopredelovalnem podjetju Brest Cerknica, v poslovni enoti Gaber Stari trg, kjer si je prislužil zaslužen pokoj.

Vinko se je ukvarjal tudi s kmetijstvom. Redil je od pet do šest glav goveje živine.

Po smrti žene Tilke živi v hiši sam, njegovi hčerki pa sta poročeni v bližnjih vaseh in ga redno obiskujeta.

Vinko bolečino v kolku čuti še danes in zato težje hodi. Kljub temu je bil do pred kratkim tudi športno aktiven, saj je Notranjske barve zastopal na športnih igrah v balinanju. Še vedno se rad udeležuje srečanj in izletov, ki jih organiziramo v društvu. Želimo mu, da bi mu zdravje še naprej dobro služilo.

Ferdinand Pišek

MOJE TRI INVALIDNOSTI

Ta svet naj bi po matičnih bukvah ugledal 14. januarja 1937. leta v hribovski vasi Potravno na vzhodni strani kanalskega Kolovrata v znamenju kozoroga. Rodil sem se kmečkima staršema Andreju Maksimiljanu in Justini Jerončič ob »asistenci« zelo znane babice gospe Silve na Dolinčavi domačiji.

Ker je bilo takrat štmano imeti po dve ali več imen, so tudi mene v župnijski cerkvi v Ročinju krstili za Aldota in Marčelota. Normalno pa so me vsi poznali le po prvem imenu, tako da sem bil vedno in za vse samo Aldo, moj tata pa prav tako le Drejče. Jaz sem iz majhnega Aldiča zrasel v Aldota, medtem ko je moj tata kljub odraščanju in staranju bil in ostal Drejče. V zrelih letih ga namreč nikoli nihče ni poklical Andrej ali Dreja in to zato ne, ker je bil že njegov oče, to je moj nono, Andrej oziroma Dreja Dolinčev, saj takrat na kmetih še niso bila v modi učena poimenovanja Andrej starejši pa Andrej mlajši.

Po hribih se je v predvojnih, medvojnih in povojnih časih oziroma v mojem otroštvu vse govorilo in vrtelo le okrog kmetijstva, zato so tudi moji domači edinega moškega potomca pripravljali, da bo v zrelih letih na vasi nadaljeval kleno tradicijo prednikov.

Kot živahen in nadarjen otrok sem že v rosnih letih obvladoval kmečka opravila, ki so sicer bila domena zrelih moških. Tako sem se spoprijemal s popravili orodij, sajenjem in cepljenjem sadnih dreves, pa tudi igrače, npr. vozičke, košarice, drdranke in bezgove poklce sem si kar sam izdeloval.

Opisana nagnjenja in vrline pa so me žal tik pred koncem druge svetovne vojne skoraj pahnile v pogubo. Na Dolinčevi domačiji smo se kljub vojnim časom skrbno pripravljali na težko pričakovano čaščenje Odršenikovega vstajenja. Na seznamu tradicionalnih velikonočnih jedi in dobrot je na naši pogrjnjeni mizi imel pomembno mesto hren, ki simbolizira Jezusovo trpljenje za rešitev vsega grešnega.

Ob dejstvu, da je bil prav hren neke vrste vzrok tudi za mojo nesrečo, vidim simbolično povezavo v tem, da sem moral tudi jaz še kot otrok moral nekaj žrtvovati za vse dobrobiti, ki mi jih je kasneje podarila usoda.

Na veliko soboto, 31. marca leta 1945, mi je mama nekje po 11. uri dopoldan naročila, naj grem v vrt za hišo izkopat par korenin hrena. Iz kleti sem pred hišo prinesel motiko in ker se je le klecala, jo je bilo treba zakliniti, da bi prestala kopanje po trdi in kamniti zemlji, v kateri uspeva hren. Z okenske police v žlaku, na kateri smo hranili nabrano kovinsko šaro, sem vzel cigareti podobni predmet in ga začel nabijati v majavi del motike. »Zagozda«, ki sem jo držal s palcem in kazalcem leve roke pa je pod udarci kladiva odreagirala po svoje ... spomnim se samo bliska in eksplozije! K zavesti sem prišel

pri Pršinovem lijaku, kjer so mi izpirali kri z razmesarjene leve roke in ran nad desnim očesom, desnim delom prsi in prav tako desnim kolenom. Vaške ženske so mi nato povezale levo roko in druge krvaveče dele telesa s fašami, ki so jih v tej hiši zbirali in hranili za potrebe partizanstva.

Tata in mama sta me nato naložila na ročne vlakce in me odpeljala v dolino, v dva kilometra oddaljeno Ajbo. Pri Prgonovih sta si starša izposodila dvokolesno kareto ter me na njej odpeljala do Škalabona, kjer je v Šenketovi hiši ordiniral nemški vojaški zdravnik. Ko so me peljali mimo jeza, sem pod skalnim previsom ob desni strani ceste opazil štiri nemške vojake, ki so nekaj prekopavali. Ob šoku po eksploziji na domačem dvorišču in bolečinah, mi je že pogled na vojake vzbudil nov strah. Zdravnik vojaške terenske ambulante pri Šenketu mi je na novo povezal ranjeno roko in druge dele telesa ter naročil staršema, da me nemudoma odpeljeta v bolnico v Gorico.

Na poti v več kot 20 km oddaljeno bolnico nas je nekaj sto metrov za Plavami (zdaj pri Dermoti) dohitel s konji vprežen in s senom naložen voz. Ko se je na očetovo prošnjo ustavil, smo na njem spet zagledali nemške vojake, ki so verjetno pod senom prevažali orožje in municijo, saj so nam dovolili stopiti na naloženo seno le na enem mestu. Po navezi karete za »seneni« voz so vojaški konji zdrveli proti Gorici in za kakšno uro skrajšali naš prihod v bolnišnico. Kljub »udobnejši« in hitrejši vožnji pa je ob misli, da pod nami lahko eksplodira voz sena, strah naraščal iz trenutka v trenutek. Kljub drvenju konj smo imeli tako občutek, da se vožnja vleče v nedogled.

Kje in kako sta starša v Gorici odklopila kareto od grozljivega senenega voza in nadaljevala pot do bolnišnice, ne pomnim, saj prestrašen in z bolečinami nisem vedel, kaj se z mano dogaja. Sprejet sem bil v bolnišnično oskrbo.

Starša sta se poslovila, vzela pot pod noge, s kareto do Ajbe in vlakcami na ramah navzgor do Potravnega ter zgodaj zjutraj na Veliko noč prišla domov neprespana in povrh vsega še brez sina. Kakšna velika noč za njiju, zame in vse domače! In brez hrenovega priboljška pri kosilu na Dolinčevi domačiji!

Kako sem se kot kmečki otrok počutil in znašel v mestni bolnišnici, daleč od svojcev, se ne da opisati, saj za to še danes ne najdem primernih besed.

O prvem stiku z bolnišničnim, v belo oblečenim osebjem, mi je ostalo v spominu le to, da mi je nekdo po sprejemu na obraz pritisnil neko pokrivalo podobno klobuku, nakar sem vedno težje dihal, počasi zgubljal zavest in me nato ni bilo več. Po kolikem času, če se velikonočno izrazim, sem vstal od mrtvih, ne vem. Prebujal sem se v bolnišnični postelji z grozno grenkim občut-

kom v ustih in grlu, kar naj bi bilo zaradi zaspanke oziroma kot se danes strokovno reče narkoze. Ta smrdljivo grenek okus se je mojih ust in grla držal kar nekaj dni.

Na desni strani moje postelje je bila ob steni omarica, škabel, kot se je takrat temu reklo. Na levi strani pa še ena postelja, na kateri je ležal nekaj let od mene starejši fant in ker je imel daljši bolnišnični staž kot jaz, me je za olajšanje nagovoril po domače in tolmačil stvari, ki so bile meni tuje. Povedal je tudi, da je doma iz Plavi in da ima tako kot jaz s strelivom poškodovano roko. V spominu nanj mi je poleg prijaznosti ostalo še to, da je imel na nepoškodovani roki neko črnino podobno šmiru, verjetno kot posledico eksplozije. Mislim, da je odšel domov pred mano.

Spomnim se še nevšečnosti, ki sem jo povzročil ob priliki, ko je bila v bolnišnični kapeli maša. Dežurna nuna mi zaradi poškodbe desnega kolena ni dovolila, da bi sam hodil, zato me je dvignila v naročje in me nesla proti kapeli. Upiral sem se ji, jo cukal za lase in ji z glave strgal stanovsko ruto. Umiril sem se šele v cerkvi, ko me je položila na tla. Po maši se je zadeva ponovila, zato sem ji na stopnišču »ušel« iz naročja. Ko so me na dvorišču le ujeli, so sledili temu primerni vzgojni prijemi. Drugih manj lepih dogodkov, se ne spomnim več.

V bolnišnični oskrbi naj bi ostal 21 dni, vendar so me, ker se je trlo tako bolnikov kot ranjencev, odpustili že po 14 dneh. Ob predaji so staršem naročili, naj me čez pet dni peljejo v najbližjo ambulanto na prevezovanje.

Tudi za vračanje domov sta starša uporabila že znane karete. Pripeljala sta jo iz Ajbe, nanjo naložila poškodovanega sina in spet vzela pot pod noge proti več kot dvajset kilometrov oddaljenemu domu. Kareta je ostala v Ajbi, in ker v hrib z vlakco ni šlo, sem do domače vasi nekaj časa hodil, preostali del poti pa me je tata dvignil in nesel štiporamo.

Peti dan po prihodu domov, tam nekje okrog 20. aprila, sva se z očetom odpravila peš do eno uro oddaljenega Ročinja k teti Lojzi. Tata se je že prej dogovoril z njo, da bo šla z nama v Avče, kjer je takrat ordiniral vojaški zdravnik. Teta Lojza, ki je boljše kot moj oče poznala kraj Avče, je vzela s sabo še psa. Ko smo z glavne ceste prišli po strmi stezi skoraj do Soče, sem prvič v življenju zagledal pašarelo – viseči most nad strugo Soče. Prvi koraki po lesenem podu visečega mostu so bili negotovi, ko pa se je začela pašarela pod našimi nogami še gugati, se je negotovost sprevrgla v gromozanski strah in kar oddahnil sem se pod avško železniško postajo, ko smo spet stopili na trdna tla. Pred očetom in teto Lojzo sem zaradi moškosti strah in negotove korake po pašareli skrival. Bližali smo se Avčam. Lojzin črni pes je hodil nekaj metrov pred nami in kar naenkrat zaslišimo rezek moški krik »Halt«! Pred sabo zagledamo z bodečo žico preprejeno cestno zaporo in za njo dva nemška vojaka, ki sta kričala in nam z rokama dajala znak, da ujamemo psa.

Kasneje smo razvozlali zame to čudno situacijo. Zapora ceste je bila namreč povezana z mino in če bi se je pes dotaknil, bi vse nas, z vojaki vred vrglo v zrak. Po »ulovu« psa in rešitvi nepričakovane zagate, smo nabiti z novim strahom le prišli do nemške terenske ambulante v Avčah in to v neki hiši na desni strani ceste ob izhodu iz vasi proti Kanalu. Pedanten nemški zdravnik je takoj ugotovil, da mi rane po petih dneh neprevite roke že gnijejo in je nadrl očeta, da kaj je tako dolgo čakal na obisk ambulante. Ko je oče prišel do besede, je to zamudo opravičeval, da je pač tako navodilo dobil v bolnici v Gorici. Po izpiranju roke ter drugih poškodovanih delov telesa s svinčeno vodo in trikrat dnevним previjanjem, se je gnitje tkiva ustavilo in rane so se počasi začele celiti in sušiti.

Na levi roki sem ostal brez dveh tretjin palca, brez celega kazalca in z razmesarjenim sredincem. Zaradi vojnih časov in takratne oskrbe, so mi sredinec s potrganimi vezmi povijali že v bolnici kar upognjenega, tako da se je zarasel v kljuko. Kasnejšemu operacijskemu posegu, s katerim bi mi ohromeli sredinec naravnali, sem se odpovedal »v prid« originalnemu stanju poškodbe iz otroško-vojnih let.

Sfrčane poškodbe z delci eksploziva na desnem kolenu, na desni strani prsi in nad desnim očesom, ki je hvala Bogu ostalo celo, so se mi očistile, tako da sem vsaj s te plati dočakal puberteto kolikor toliko normalen.

Biti z osmimi leti telesno nepopoln, pohabljen, neenak drugim vrstnikom in to v časih, ko so bili invalidi vse drugo, samo ne ljudje, je bilo tudi zame merilo, da nisem več človek, ampak neke vrste pogubljen stvar. Invalida se je v tistih časih štimalo le po debelini kuverte, ki jo je enkrat na mesec šel iskat v Ročinj. Naš sovaščan Tinče, invalid z napol posušeno levo roko, pa se je skoraj vedno prikobacal domov nabasan ali kot se je reklo luštig in to »že« po treh do petih dneh s pol prazno ali celo čisto prazno kuverto. Lep zgled, saj je s tem Tinče vrgel s sebe še malo tistega, kar ga je spominjalo na človeka.

Obupan in z negotovimi pogledi na prihodnost sem med take uvrščal tudi sebe.

Kljub brezizhodni situaciji je moj oče 4. novembra istega leta vložil na občino Canale d'Isonzo zahtevek za uveljavitev invalidnine. Ta dokument so ob prisotnosti občinskega tajnika poleg mojega očeta sopedisale še 4 priče. Pričakovanja za rešitev vloge so se vlekla v nedogled. Ob ukinitvi cone A in priključitvi Primorske k »matični domovini Jugoslaviji« 15. septembra 1947. leta je še tisto malo vere o uveljavitvi invalidnine padlo v vodo. Žarek upanja pa je posijal v začetku oktobra istega leta z vabilom Commissione Medica per le Pensioni di Guerra na komisijski pregled dne 30. oktobra 1947. leta v Trst (takrat že Italija).

Z očetom sva se tako že 29. oktobra 1947. leta napotila

v Kanal, da bi z avtobusom prišla do državne meje v Rožni dolini in bi nato nadaljevala pot do Trsta. V Kanalu pa naju je uniformiran konduktor zavrnil, češ da je avtobus prenatrpan in da tako ali tako ne moremo čez državno mejo v Italijo. Ta dogodek pa je pomenil, da ob telesnem hendikepu lahko pozabimo tudi na invalidnino, kar nas je vse v družini dobesedno sesulo.

Ob že navedenih pa še politične nevšečnosti, ki so že tako kritično situacijo poslabšale še dodatno. Družina mojega očeta, prežeta s »tigrovsko« filozofijo in dejstvom, da so najbolj goreči komunisti le nekdanji fašisti, ni sprejela državljanstva nove Jugoslavije, niti ni optirala za Italijo. Oče se je pridušal: »*Mi smo Slovenci in samo Slovenci!*« Reklo bi se, da smo tako bili in nas ni bilo!

Po rdečarskem načelu, da kdor ni z njimi je proti njim, so nas uvrstili na spisek, po lovsko rečeno, za odstrel. Na ta seznam nas je prikovalo še dejstvo, da je leta 1949 čez mejo ušel s trebuhom za kruhom očetov brat Lojze. Sledila so zasliševanja, ustrahovanja, pa grožnje. Poleg statusa invalida, ki je v tistih časih simboliziral nevrednega človeka, se me je oprijel še vzdevek gnida oporečnih staršev.

Še danes mi ni jasno, kako smo to obdobje preživel!

Za pol koraka sem se blatnih tal rešil ob drgnjenju šolskih klopi, najprej na Kambreškem in nato v Kanalu, saj ne na eni in ne na drugi šoli nisem bil cvekar.

Z nekaj povrnjene samozavesti sem se tako prijavil in bil sprejet na avtomehanično šolo v Šempetru pri Novi Gorici, vendar ker je bilo zame rezervirano nasledstvo na največji kmetiji v vasi, sem se moral kljub invalidnosti odreči temu nekmečkemu poklicu in se sprijazniti z dejstvom, da mi je usoda namenila vlogo Joba na gorski kmetiji.

Obdobje povojne industrializacije, z vzporednim življskim pustošenjem podeželja, pa je marsikomu križalo račune zavezanosti hribovske populacije zgolj kmetovanju. Po zgledu starejših kolegov iz vasi in predvsem sestre, sem tudi sam z dobrimi sedemnajstimi leti in pol, se razume da proti volji staršev, ušel v dolino.

Ker zaradi okvare leve roke nisem izpolnjeval pogojev za električarsko vajeništvo, sem novo življenje začel kot mazač strojev v obratu Salonit Anhovske tovarne. Kaj se je v prvem letu in kasneje dogajalo z neizkušenim in rosno mladim hribovcem v delavskem okolju opisujem v poglavju Šolanje ob delu v »*Spominih emigranta s Kolovrata*«.

Ob trpkem razmišljanju o mojih treh invalidnostih moram omeniti tudi »sončno« obdobje, v katerem sem se na nek način drugič rodil in zaživel človeka vredno življenje. Ker pa se sonce rado pajdaši s senco, ga, sonce namreč, simbolično povezujem z azbestom. Danes zloglasni azbest je omogočil, da sem se začel pobirati s tal, mi povrnil samozavest in voljo za zavidanja vredno

kariero, ki je temu sledila. Njegova senčna oziroma zahrbtna stran pa so ostra, v zraku lebdeča mineralna vlakna, ki, če pridejo do pljuč, ogrožajo celo življenje.

Po slabem letu mazanja strojev in drugih opravilih v obratu Salonit, so me nadrejeni premestili v mehanski laboratorij. Po napovedanem odhodu dotedanjega vodje tega oddelka na morje v Delamaris, sem moral s komaj osemnajstimi leti in pol z njim na prevzem azbesta po rudnikih oziroma separacijah in sicer v Ozren - Bosansko Petrovo selo, Korlače - Brvenik na Ibru, Kosovsko Mitrovico in Bogoslovec - Sveti Nikola. V domačem anhovskem okolju, kot po že naštetih separacijah, sem bil tako celo desetletje med najbolj izpostavljenimi vplivom te škodljive vlaknato-mineralne surovine, saj vse do sedemdesetih let prejšnjega stoletja nismo vedeli za posledice, ki jih povzroča.

Kot pristaš preprostega in zdravega načina življenja, brez alkohola in tobaka, sem za drugo invalidnost izvedel šele ob »kampanjskem« slikanju pljuč po uveljavitvi Protiazbestnega zakona; reklo bi se: za vsak slučaj! Upoštevač že poudarjeno, sta me še privzgojena odpornost in ergonomska samoobrambnost zavarovala hujšega zla, tako da sem v pogledu ogroženosti pljuč pristal le na prvi stopnički. To pa je bilo povsem dovolj da sem, že civilni invalid vojne, pridobil še en barvitejši pridevek - azbestozar.

Meni je za nekatere smrtonosni azbest, hvala Bogu, tako več doprinesel in omogočil, kot odnesel. Prav zato se z novim pridevkom azbestozar, ki se je pridružil že v otroštvu vsiljenemu civilni invalid vojne, ne obremenjujem preveč. Nasprotno! Če sem se v času nekdanje Jugoslavije moral zaradi »sistemske pravičnosti« in nepriznavanja večimenskosti odreči »dvojnika« Marčelota, jemljem ta dva sicer ne svetniška pridevka le kot povračilno obogatitev mojega krstnega imena in to v smislu popolne identifikacije kdo in kaj sem, saj ob vse modernjšem populariziranju in precejenjanju pridevkov kot so mag., dr. in svet., se tudi moj primer: civilni invalid vojne in azbestozar Aldo Jerončič (skrajšano civ. in az. Aldo Jerončič), niti ne sliši tako slabo, mar ne? Pa še ponaredka za »civ.« in »az.« mi ne more nihče oporekati, saj nista plagiata, ampak avtorski produkt sle kmečkega pobalina po družbenem uveljavljanju v prelomnih časih prejšnjega stoletja. In še ena trditev: »*vrline*« te sorte se dandanašnji ne kradejo in niti ne tržijo.

Zlo in neprijetnosti pa se pojavljajo skoraj dobesedno po reku »*v tretje gre rado*«; v mojem primeru za olajšanje vsaj z večjimi časovnimi premiki. Objavljam izvlečke iz napol resnega zapisa o Moji tretji invalidnosti.

V začetku novega tisočletja (2001) se mi je, kot se moškemu pritiče, skujala prostata. Ker pa me nista zlomila niti prva invalidnost, niti zloglasni azbest, sem se tudi te tretje nadloge lotil le napol resno. Po prvem, na nek način čudnem sprejemu v urološki ambulanti, sem se

kolikor se je le dalo ogibal čistokrvne medicine.

Čisto drugače kot leta 1945 je počilo šestdeset let kasnej! 5. julija 2005 se mi je ustavila voda. Po intervenciji v lokalni ambulanti in bolnišničnih pregledih so mi ob katastrofalno visokem PSA-ju 63 (!) predlagali operacijo čez pet dni, to je 12.7.2005, česar pa čudak kot sem, nisem mogel in hotel sprejeti, ker so bili za 15.7.2005 napovedani razpisi za razvojne projekte podeželja! Tako za glavnega urologa, kot za drugo zdravstveno osebje z osebno zdravnico vred je bila odklonitev prepotrebne operacije še ne doživet, neodgovoren in rizičen primer. Ker tudi čudaki spadamo na ta svet, smo se dogovorili za kompromis: odlog operacije za dober mesec ob nadomestni uporabi katetra. Več kot desetkrat povečana zgornja dopustna meja PSA-ja je posledično narekovala še redno jemanje antirakovskih, strokovno: hormonskih 150 mg Andracur tablet.

Po uspešni prijavi projektov na razpise, v stilu »volk sit in ovca cela«, je napočil dan D, to je 18.8.2005. Po laserski rekonstrukciji neubogljive prostate ni bilo ne problemov ne posledic in se v bolnišnici, sicer oblečen v progasto pižamo, nisem imel za običajnega pacienta, ampak bolj za rekreativca. Tudi zastrašujoči predoperacijski

PSA me ni okužil z rakom, tako da bi remontiran lahko brezskrbno stopil v tretje življenjsko obdobje. Vendar medicinska stroka gleda zgolj in samo enosmerno, zato so mi za vsak slučaj podaljšali druženje z Andracurjem, ne oziraje se na za moške pogubne stranske učinke. To dejstvo utrjuje moje stališče, da slabo v tretje pride res rado.

V nasprotju z za moški ego še sprejemljivim naravnim seksualnim upokojevanjem so me hormonske tablete po hitrem postopku tozadevno dobesedno »obglavile«, kar je prehuda žrtev za preventivno protirakasto zaščito in obnovljeno ter brezhibno delujočo prostato!

Če sem se po eksplozivu pobral, če kljub azbestu v pljučih še vedno diham, me iz tretjega zosa, ko je zahrbtna tableta tako reševala kot uničevala, ne dvigne »pokonci« niti okroglo farmacevtsko čudo, imenovano viagra.

Kot prvo in drugo sem, hočeš, nočeš, moraš!, le prebolel tudi tretjo specifično deformacijo moškosti!

Z ustvarjalno, dobrodelno in humano naravnano miselnostjo pa ima tudi življenje trikrat »okradenega« človeka svojo draž!

Aldo Jerončič

KAKO SE JE VELIKI JOŽE ZA VEDNO VPISAL V ZGODOVINO

Nikoli ni prepozno! Znan pregovor, ki preverjeno drži. Težko bi drugače opisali dejanje našega člana Stanislava Staneta Šukljeta, sicer Belokranjca, ki je pri štiriinosemdesetih letih prijel za pero in napisal zgodbe o svojem sovaščanu Jožetu Gorniku – Velikemu Jožetu, ki je zaradi svoje visoke postave in velikih dejanj ostal zapisan v srcih domačinov. Vse te zgodbe so se ohranjale s pomočjo ustnega izročila, nekaj skromnih vrstic so mu namenili domači pisatelji, kar pa se je Stanetu zdelo odločno premalo, saj je Velikega Jožeta osebno poznal. Odločil se je, da bo prisluhnil notranjemu glasu, ki mu je veleval, naj zapiše vse, česar se spomni iz Jožetovega življenja.

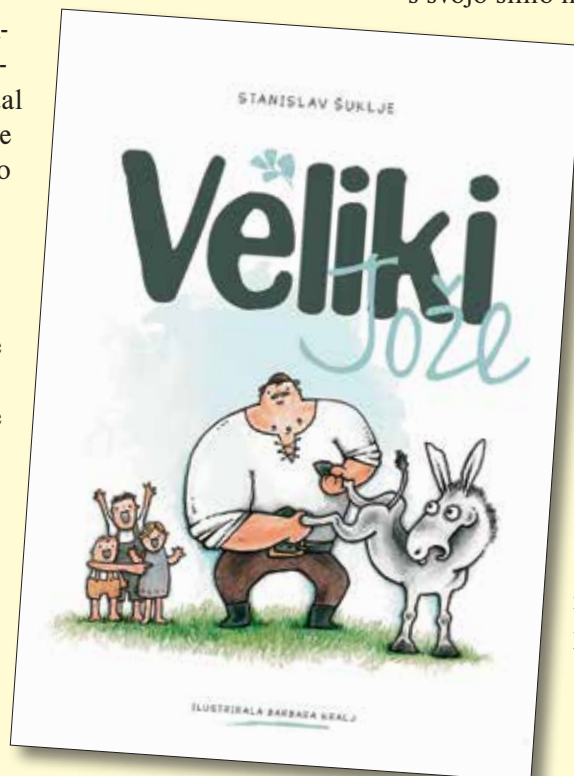
Tako nas pisatelj popelje za več kot 100 let v preteklost in nam v preprostem, razumljivem jeziku slika življenje, kot so ga živeli belokranjski kmetje. Opisuje otroške igre, ki so se jih igrali pastirji med čuvanjem živine na paši in razigrane mlado-

stnike, ki so se po težaškem kmečkem delu družili na plesišču v vaški gostilni. Natančno predstavi kmečka dela, ki so bila v tistem času vsa opravljena ročno, saj niso poznali današnje mehanizacije. In tu je Veliki Jože s svojo silno močjo in pripravljenostjo pomagati sočloveku izstopal daleč naokoli. Visok, močan, skromen in pošten je bil cenjen za časa svojega življenja. Izvirne ilustracije Barbare Kralj slikovito ponazarjajo takratni čas in tako Jožetova dejanja še bolj približajo bralcu.

Knjiga Veliki Jože je drobna, pa vendar ima vse kakovosti velikih romanov: uči nas, od kod smo prišli, pove nam, do kod smo prišli in nas spodbuja kako in kam naprej. Predvsem pa nam sporoča, da so vrednote tiste, ki dajejo smisel življenju in bivanju na tem čudovitem planetu.

Knjiga Veliki Jože je drobna, pa vendar ima vse kakovosti velikih romanov: uči nas, od kod smo prišli, pove nam, do kod smo prišli in nas spodbuja kako in kam naprej. Predvsem pa nam sporoča, da so vrednote tiste, ki dajejo smisel življenju in bivanju na tem čudovitem planetu.

Marijana Čengija

ZDCIVS – VRTNO KEGLJANJE V NOVEM MESTU

Po programu tekmovanj, ki ga je pripravila komisija za šport in šah pri ZDCIVS, je 10. septembra 2015 DCIVDBP – Novo mesto izvedel 24. športne igre v vrtnem kegljanju. Tekmovanje je potekalo ekipno in posamično v skladu s splošnim in tehničnim pravilnikom za organizacijo in izvedbo tekmovanj v vrtnem kegljanju pri ZDCIV – Slovenije.

V posamični konkurenci so tekmovalci razdeljeni v dve kategoriji: A – kategorija so nevideči člani, v kategoriji B pa člani z drugimi poškodbami. Vsa društva si zaslužijo pohvalo glede udeležbe, saj je tekmovalo 36 tekmovalcev iz vseh šestih društev ter kar nekaj spremljevalcev. Tekmovanje je potekalo pod nadzorom sodnika Franca Šerneka. Občudovanja vredni pa so bili tekmovalci iz MDCIV – Maribor, saj so bili nepremagljivi posamično v A in B kategoriji, kakor tudi ekipno in so tako zasedli vsa prva mesta. Kako dobri so bili se vidi tudi pri ekipni razvrstitvi in rezultatih ki so sledeči:

1. mesto MDCIV – Maribor, 408 podrtih kegljev,
2. mesto DCIVDBP – Novo mesto, 323 podrtih kegljev,
3. mesto DCIV – Gorenjske, 305 podrtih kegljev,
4. mesto MDCIV – Celje 1. Ekipa, 296 podrtih kegljev,
5. mesto DCIV – Primorske, 284 podrtih kegljev,
6. mesto MDCIV – Celje 2. Ekipa, 280 podrtih kegljev,
7. mesto DCIV – Ljubljana, 274 podrtih kegljev.

Naj zaključim z željo, da bi bilo takšnih srečanj čim več,

saj našim članom druženje veliko pomeni, še posebej takšno, na katerem se srečamo člani iz vse Slovenije.

Franc Ožir

ŠPORTNE IGRE CIV V PIKADU IN HITRI HOJI

M edobčinsko društvo civilnih invalidov vojn Maribor je 30. junija 2015 organiziralo 20. športne igre ZDCIVS v hitri hoji in 8. športne igre v pikadu. Igre so potekale na Arehu na Pohorju.

Tekmovalce je pozdravil predsednik društva Leon Pilinger. Seznanil jih je s programom tekmovanja in spremlja-jočimi aktivnostmi (meritev krvnega tlaka in sladkorja v

krvi). Član društva MDCIV Maribor Rafael Razpet pa jim je predstavil zgodovino Ruške kočice in PD Ruše.

8. športnih iger v pikadu so se udeležili tekmovalci petih društev: Celje, Ljubljana, Primorska, Novo mesto in Maribor. Tekmovalo je osem ekip. Prvo mesto je z 879 točkami osvojila ekipa DCIVDBP Novo mesto (Alojz Erah, Franc Lukše in Ivan Jazbec), drugo mesto s 798

točkami II. ekipa DCIVS Ljubljana (Jernej Jerič, Anton Majcen in Ivan Gindiciosi), 3. mesto pa s 780 točkami I. ekipa MDCIV Celje (Vlado Veselak, Franc Ožir in Alojz Doler).

V posamični konkurenci med moškimi je prvo mesto s 356 osvojenimi točkami zasedel Marjan Šuštar, DCIVS Ljubljana, drugo s 339 točkami Miloš Benčič, DCIV Primorska in tretje s 321 točkami Alojz Erlah, DCIVD-BP Novo mesto. Med ženskami je prvo mesto pripadlo Sonji Feltrin, DCIV Primorska z 246 osvojenimi točkami, drugo z 216 točkami Mariji Vodovnik, MDCIV Celje in tretje s 188 točkami Dragici Jovanović, MDCIV Maribor. Tekmovanje je potekalo v skladu s splošnim pravilnikom za izvedbo športnih iger pri ZDCIVS in po tehničnem pravilniku ZIŠS - POK.

Hoje na relaciji Ruška koča - Žigartov vrh se je udeležilo rekordno število pohodnikov (69) iz petih društev: Celja, Ljubljane, Primorske, Novega mesta in Maribora, pridružil pa se jim je tudi predsednik ZDCIVS Adolf Videnšek. Pohodniki so prejeli priznanja za udeležbo na 20. športnih igrah CIVS.

Po končanih športnih aktivnostih je sledilo družabno srečanje s kosilom na svežem pohorskem zraku.

Slavica Jarc

NAČRT AKTIVNOSTI DRUŠTEV DO KONCA LETA 2015

DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV VOJN PRIMORSKE

Oktober

- Razvojno-problemska delavnica v sodelovanju z Regijsko razvojno agencijo severne Primorske in Združenjem Partnerstvo za razvoj kanalskega Kolovrata ter drugimi lokalnimi deležniki, na kateri bo ena izmed tem zakonodaja s področja civilnih invalidov vojn od 1. svetovne vojne pa do danes ter še vedno odprta nekatera vprašanja s tega področja.
- Izlet v Ilirsko Bistrico z ogledom mlinov, čebelarstva muzeja, spomenika padlim v NOB, gradu., rojstne hiše pesnika Ketteja na Premu in predavanjem o zdravilnih zeliščih

November

- Meddruštveno srečanje CIV Primorske z martinovanjem na Dobrovem v Brdih.
- Predavanje v soorganizaciji z ZDCIV Slovenije.

December

- Novoletno srečanje CIV s predavanjem
- Društveno prvenstvo v balinanju, balinarska dvorana Planina pri Ajdovščini
- Novoletni obisk članov v bolnicah in domovih upokojencev

Do konca leta 2015 bomo v skladu z načrti obiskali 124 naših invalidov.

DCIV Primorske

DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV VOJN SLOVENIJE LJUBLJANA

Predviden program

- Druženje članov ob peki kostanja na Slivniškem Pohorju, 12. 10. 2015.
- Srečanje članov v sklopu martinovanja, 9. 11. 2015.
- Redna tedenska športno rekreativna vadba: kegljanje, streljanje, balinanje in lažji planinski pohodi.
- Srečanja v skupinah za samopomoč, enkrat tedensko kopanje v termah Snovik - prevozi z društvenim kombijem.
- Obiski starejših in bolnih članov doma, v domovih in bolnišnicah.
- Občasni prevozi invalidov k zdravniku, v zdravilišča, na obiske ipd.
- Regijska srečanja CIV. Poleg družabnega srečanja bomo pripravili tudi predavanje s preventivnimi praktičnimi vajami na temo Preventiva in demenca - mojtne spomina.

Prijave zbiramo na tel. št.: 01/52 11 088.

DCIVS Ljubljana

NAGRADNA KRIŽANKA

AVTOR; MATJAŽ HLADNIK	UGLED, VELJAVA	PLES OB ZAKLJUČ- KU ŠOLE	NAŠ TV VODITELJ (STOJAN) JURAJ IN KREDA	AMERIŠKI FILMSKI IGRALEC AFFLECK	ALFI NIPČ	GESLO	DALJŠI SLONOV ORGAN	OKVARA, NAPAKA	OLEG ANTONOV	NAMIZNO PREGRI- NJALO	ENAČICA, VARIANTA	KDOR HOTE ŽIVI SAM
PRAZNO- VANJE OB POROKI							SISTEM ČRK, PISAVA						
AMERIŠKA FILMSKA IGRALKA BACALL							OBRAT ZA ULIVANJE KOVINSKIH IZDELKOV RALLY						
SPOJINA GLICEROLA Z OLJNO KISLINO						ZVITEK SPOJ ROKE S TRUPOM				TOVARNA V MARIBORU ZAREDITEV			
VERO- VANJE V BOGA					POTRDILO O PREVZE- MU STVARI DEKLETA						4. IN 16. ČRKA MEŠANICA ŽIVIL MED TESTOM		
EMMA THOMPSON			KDOR SPI ZMIKAVT						SOKRATOV TOŽNIK PODZEMNI ŽUŽKOJED				
TVORBA V PANJU				VOJAŠKI TAKTIČNI MANEVR FRANC EKAR				NERAZLO- ČNA ČRKA, ČAČKA BELKASTA ŽIVAL					
POMOČ: ANIT BELČE BRIGANT MODRAK	CESTNI ROPAR, TOLOVAJ	@ NAPADA- LEC					VODJA OBREDOV LETEČI PETER						
MAJHEN BAT, BATEK					ČIŠČENJE VRTNIH RASTLIN MISLEČ, MODREČ							15. AVGUST, VELIKI ...	JAMA ZA SHRANJE- VANJE GAŠENEGA APNA
RICHARD GERE			ALJAŽ PEGAN	PREVLEKA POSODE METEK, PATRON					TRAPA OPERNI SPEV				
AZIJSKA DRŽAVA, NEKDANJA PERZIJA					BLAGO ZA OVIJANJE STOPALA TELEŠNE POŠKODBE					USEDLINA POČASI SE GIBAJOČIH VODA	MONIKA PUČELJ EKSPLO- ZIVNO TELO		
LEOPARDU PODOBNA STEPSKA ZVER							ŠVEDSKA IGRALKA (INGRID) JADRAN- SKI OTOK						
ADI SMOLAR			MEHKA KOVINA (Ba) VALENTIN AREH						SODOBNIKI KELTOV LADO BIZOVIČAR				
NOVI PRI- SELJENEC													
LADJA ZA PREVOZ VOZIL IN POTNIKOV							RUMEN TROPSKI SADEŽ						

Rešitev križanke pošljite na: **ZDVIS, Uredništvo Naših Vezi, Hacquetova 4, 1000 Ljubljana.**

Med prispelimi pravilnimi rešitvami bomo izžrebali tri nagrajence.

Nagrajenci iz prejšnje številke:

- Pepca FLAJMIŠ**, Francetova 12 A, 2380 Slovenj Gradec
- Marija ŠTEHARNIK**, Ditingerjaeva 8, 2390 Ravne na Koroškem
- Karolina MOMIRSKI**, Jakčeva 28, 1000 Ljubljana